

של חברו אינה כלום, ומעתה כשזה מדליק ומברך להוציא לזה שהוא שומע הוא עושה. שאף בתפילין וציצית כך הוא הדין שיעשה הוא המצוה וחברו יברך לו להוציא ידי ברכה, שכל הברכות כלן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הפירות כדאית' בסוף ראוהו בית דין³⁵. ואע"פ שכמה פעמים אדם מברך על גר חנוכה בביתו של חברו והוא אינו שם, הרי יש שם אשתו ובני ביתו שהמצוה שלהם ואיפשר להם לברך וזה בא ומוציאם ידי הברכה, אבל בבית חברו שאין שם אדם אינו יכול לברך³⁶. ל"ש.

ורבנו יעקב ז"ל כתב בספר הישר³⁷ שכל מצווה שעשייתה גמר מלאכתה מברך על, כגון מקרא מגלה וכסוי הדם, וכל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה מברך ל'³⁸, כגון להניח תפילין להתעטף בציצית להדליק נר של חנוכה, שאין ההדלקה גמר המצוה שהרי צריך לתת³⁹ בה שמן כשיעור משתקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. ואין זה נכון, שאין לטעם זה עיקר בגמ'⁴⁰ ואין לנו⁴¹ על מי (נסמוך) [לסמוך]. ועוד שהרי מברכין לגמור את ההלל, להפריש תרומה, כמו שנמצא בתוספת'⁴², ולשמוע קול שופר שהסכימו הגאונים ז"ל⁴³, ולאכול מצה ולאכול מרור ולאכול הפסח ולאכול הזבח, כמו שאמרנו.

[שאני התם דבעידנא דאנכהיה נפק ביה]¹. תמה הוא, ולמה אין מונעין אותו שלא יטול אותו עד שיברך עליו, כמו בשאר המצות שמברכין עליהן עובר לעשייתן⁴⁴. וז"ל מפני שמצות הלולב אינה נגמרת בנטילה כל שהיא בלבד, שהרי יש בה שירי מצוה, ליטול אותו כשהוא קורא ק"ש ומתפלל וכשהוא הולך לבקר חולים ולנחם אבלים⁴⁵, ואם היה מברך קודם נטילה היה במשמע שלא יהיה מצווה אלא בנטילה כל שהיא ולהניחו מיד, ולפיכך

גרידא, והשליה אינו יכול להיות שליח רק על פעולת ההדלקה ולא על כל מה שכלול במעשה המצוה, ולכן אינו מברך אלא מדין מוציא חברו ידי ברכה. ועי' במאירי שהביא דברי הרמב"ן בנר חנוכה, והקשה עליו משחיטת פסחו וקדשיו הן ע"י עצמו הן ע"י שלוחו צריך שיהיו שלו, ואעפ"כ מברך ב"על". נראה שהבין רבינו המאירי בכוננת הרמב"ן שרצונו לומר דכל דבעינן שיהיה חפץ המצוה משל הבעלים שמברך בלמ"ד, ולכן הקשה עליו משחיטת פסח וקדשים; אבל לפי מה שהסביר רבינו המחבר טעם אחר בדבר, דשאני נר חנוכה שהתקנת השמן והפתילות בביתו הוא מכלל מעשה המצוה והיא עיקר ההדלקה, והרי זו מצוה המתקיימת בגופו, והמדליק אינו אלא מסייעו (ודומה למניח תפילין על זרועו של חברו) ומוציאו ידי ברכה. 35 ר"ה כ"ט סע"א. 36 ומ"מ אפשר שיכול להדליק בלא ברכה. במג"א שם: „כתב הב"ח מ"כ אדם שהדליק יכול להדליק לאשה ולברך וכגון שעומדת אצלו בשעת הברכה אבל בע"א אין לברך כיון שהמצוה מוטלת על גוף האדם". ועי' מג"א סי' תל"ד סק"ט בשם מהרי"ל.

בתוס' שנין ובתוס' ר"פ כאן, בתמים דעים סי' קע"ט, בס' המכריע סי' ס"א, ברא"ש ס"י, ובמאירי ועוד. ועי' ריא"ז בשלה"ג כאן. 38 משא"כ הכלל של הרמב"ן עיקרו עכ"פ מבואר בגמ', שכשמעשה המצוה אינו חובה עליו אינו מברך בלמ"ד אלא ב"על". 39 ב"ל: לו. 40 ברכות פ"ו ה"ט. 41 עי' אוצה"ג ר"ה סי' ק"ב ואילך, ובריצי"ג ח"א עמ' כ"ו. ועי' בתוס' שנין ובתוס' ר"פ כאן. והנה בס' הישר ובתמים דעים שם כ' שמברכין על תקיעת שופר, וכ"ה ברא"ש ר"ה פ"ד ס"י בשם ר"ת, ובראבי"ה סי' תקל"ד: ושמעתי בשם ר"ת שהנהיג לברך על תקיעת שופר. [ועי' בקרבן נתנאל ר"ה שם אות ג' שתמה על הרא"ש שם ממש"כ כאן בש"י שלר"ת מברך לשמוע קול שופר מפני שיהיו הפסקה בין התקיעות. ובהערות לראבי"ה שם, עמ' 217 הע' 8, השיב לנכון שהלשון ברא"ש כאן, וכן לשמוע קול שופר וכו', דברי עצמו הם]. 42 ולא מסתבר לומר דמירי בכה"ג שנטל הלולב כבר, אלא משמע שכן הוא המטבע בברכת לולב לברך לאחר שנטלו. ועי' רמב"ן שהביא ד' הרמב"ם (הל' ברכות פ"יא הל' ט"ז) שאם נטל הלולב מברך ב"על", ואם בירך קודם שיטול מברך „ליטול", וכ' הרמב"ן שאין לשנות ממטבע שקבעו חכמים. 43 עי'

תקנו לו ליטול, רצוני לומר לעכב אותו בידו⁴⁴, שאין המצווה נגמרת לו שלא יהא רשאי לברך עליה כדרך שאמרנו⁴⁵ לענין מרור לאחר שמלא כרסו ממנו חוזר ומברך עליו⁴⁶. ומ"מ מפני שאם רצה לפטור עצמו בנטילה כל שהיא רשאי תקנו מטבע הברכה בעל, מה שאין כן בסוכה שהוא מברך לאחר שיתחיל לישב בה, כמו שאמרנו בפרק לולב וערבה⁴⁷ דמסדר⁴⁸ להו אכסא בקדושא⁴⁹, ולא תקנו לו שיברך על ישיבת סוכה אע"פ שכבר התחיל במצוה, מכיון שאינו רשאי לפטור את עצמו ממנה במה שעבר, שהרי עדיין הוא במצותו לישב בה עד גמר סעודתו. וכן בציצית אף לאחר שנתעטף בה הוא מברך להתעטף בציצית אם שכח ולא ברך קדם לכן, מפני שעדיין הוא במצותו להתעטף (בו) [בה] כל היום⁵⁰. ל"ש. [כל המצות כלן⁵¹ מברך עליהן עובר לעשיתן]¹. בברכת⁵² המצות הוא שהוצרכו לכלל הזה, אבל ברכת הנהנין דבר פשוט הוא שהוא קדם שיהנה, שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה⁵³, או מפני שעיקר הברכה של תורה על המזון ועל הפירות לאחר אכילה היא⁵⁴ ואינה עובר לעשייתה⁵⁵. וכן ברכות של שבת⁵⁶ לא נראה שהם בכלל הזה, אלא דיו שיברך ברכות של שבת אחר שראה או שמע ענין הברכות, שלא נראה שיהא צריך להיות עוצם עיניו כשהוא מגיע לים הגדול שלא [י]ראה אותו עד שיברך ברכת הים, וכן כלן. ולפיכך נהגו לסדר ברכות של שחרית בבית הכנסת, שברכות של שבת הן והם מברכין אותן לאחר חיובן, שהרי מברכין הנותן לשכוי בינה אע"פ שממע התרנגול בחצי הלילה, שאחר שלא הצריכו לברך עובר לעשייתן לא נתנו בו דין תכיפה, אלא דיו שיברך לאחר זמן מרובה⁵⁷. אבל בירוש' ⁵⁸ אמרו בברכת הברקים שאינו מברך עליהן אלא בתוך כדי דיבור, ולפי זה אין ללמד זכות על מנהג העולם. אלא שנאמר שכל אותן הברכות⁵⁹ ברכות שבת הן למנהגו של עולם, ולא על שעת⁶⁰ שמיעת התרנגול בלבד הוא צריך לברך, אלא חובתו הוא⁶¹ לברך בכל יום הנותן לשכוי בינה⁶², וכן כלן⁶³. אבל ברכת על נטילת ידים שנהגו לברך בבית הכנסת⁶⁴ הוא תמה, שאינה בכלל הזה אלא ברכה של מצוה היא, ואע"פ שתאמר שהיא כברכת הטבילה שמברכין אותה אחר כך משום דאכתי גברא לא חזי, שידים מטונפות

סוכה מ"א סע"ב. 44 חסר: ואח"כ מברך. 45 לקמן קט"ו רע"א. 46 וכ"כ הטעם הזה בחידושי הר"ן כאן ד"ה שאני. אבל בר"ן לרי"ף סוכה סי' אלף מ"ו (ד"ה ומדפרכין) כ' הטעם שאין לברך על המצוה לפני שבאה לידו, וכ"כ בריטב"א כאן, וכ"ה בס' הפרדס שם עמ' ר"א, ועי' גם במאור כאן ותוס' סוכה ל"ט א' ד"ה עובר, ועיי' מש"ש בזה: תוס' שני' ותוס' ר"פ כאן; הגה"מ הל' לולב פ"ז אות ו'; ס' הישר לר"ת סי' של"א, סי' ת"ו בהו' ירושלים; ראבי"ה ח"א סי' תרצ"א; או"ח ח"א סי' תקפ"א. 47 סוכה מ"ו א'. 48 לפנינו: דקאמר. 49 צ"ל: דקדושא. 50 השו"י עם מ"ש הראב"ד בהשגות להל' ברכות פ"א ה"ט, ועי' בכ"מ שם. ועי' ברמב"ם שם ה"ה ומג"ע להל' ט"ז, ותשו' הרדב"ז ברמב"ם דפוס שולוינגר סי' נ"ח, ועי' לשון הרמב"ם שהעתיק אבודרהם, שער ג', עמ' ס"ט—ע בהו' עהרענריך. הרמב"ן ושאר"י כאן דנו בד' הרמב"ם בהל' סוכה פ"א ה"ו, עיין בדבריהם. 51 רישומי תיבת, "כלן" ניכרות, וכ"ה בכ"י וראשונים, ולפנינו ליתא, ועי' בשד"ח, אסיפת דינים, מערכת ר"ה, סי' ג' א'. 52 הענין נידון בלקטות הרמב"ן, והביא דבריו באבודרהם ש"ג. 53 כדאייתא בברכות ל"ה א'. 54 עי' רמב"ם פ"א מהל' ברכות ה"ב, ועיי' בתוס' ברכות ל"ה א' ד"ה לפניו. 55 או מפני וכו'. ליתא ברמב"ן. 56 כאותם שבפרק הרואה (ברכות ג"ד א'). 57 עי' בשו"ע או"ח סי' רכ"ז ס"ג ובט"ז ובמפרשים שם. 58 ברכות פ"ט ה"ב, ס"ד ב'. 59 של שחר. 60 בין השיטין. 61 חובתו הוא. היה כתוב, "חוב" ותוקן, "חובתו", ולפי"ז תיבת, "הוא" מיותרת. 62 ואפילו לא שמע שכוי מברך עליו. רמב"ן. 63 וכ"כ במאירי בשם קצת גאונים. ועי' ברמב"ם הל' תפילה פ"ז ה"ט, טור א"ח סי' מ"ו ובי"י שם, שו"ע שם ס"ב וס"ח בהגה.